

*В. Б. Левченко,
І. В. Шульга,
Р. А. Залевський,
кандидати
сільськогосподарських наук,*

Л. В. Старунська

*Житомирський
агротехнічний коледж*

господарстві. Мета і завдання. Користуючись сучасними нормативно-правовими актами законодавства України в галузі охорони праці, на підприємствах лісгосподарського комплексу проведено детальний практичний аналіз поліпшення безпеки умов праці в лісгосподарських підприємствах при сертифікації лісів України. Проведено сертифікацію умов праці згідно з вимогами сертифікації лісів Лісової Опікунської Ради. *Умови та методика досліджень.* При проведенні досліджень по сертифікації та оцінці безпеки умов праці в лісовому господарстві, за основу було взято сертифікаційні вимоги міжнародної сертифікації лісів Лісової Опікунської Ради. *Результати досліджень.* Проведено аналіз стану охорони праці в лісгосподарських підприємствах, а також здійснено порівняльний аналіз їх відповідності сертифікаційним вимогам. Встановлено, що більшість робочих місць в лісгосподарських підприємствах на сьогоднішній день не відповідають вимогам міжнародної лісової сертифікації. Для подолання сертифікаційної невідповідності умов праці нормам безпеки в лісовому господарстві, доцільно застосовувати міжнародні правові стандарти до проведення лісгосподарських робіт. В результаті цього зосереджується увага на стандартах охорони та безпеки праці при проведенні лісгосподарських робіт, що автоматично тягне за собою зменшення травматизму, професійної захворюваності та підвищення якості лісозаготівель. *Висновки.* Розкрито питання охорони праці в рамках лісової сертифікації Лісової Опікунської Ради. При сертифікації лісів України питанням безпеки умов праці в лісовому господарстві приділяється першочергова увага. Зниження травматизму та професійних захворювань в лісовій галузі можливе лише шляхом запровадження стандартів охорони праці згідно з лісовою сертифікацією Лісової Опікунської Ради. Лісова сертифікація – основний шлях до безпечних та нешкідливих умов праці в лісгосподарських підприємствах нашої держави.

Ключові слова: лісова сертифікація, сертифікаційні вимоги, охорона праці, безпечні умови праці, шкідливі умови, компенсація, документація з охорони праці, сертифікація умов праці.

Вступ. Положення "Про сертифікацію умов праці" передбачає скасування процедури атестації робочих місць за умовами праці. Порядок проведення цієї атестації багаторазово змінювався, але так і залишився далеким від досконалості. На сьогоднішній день в лісгосподарському комплексі України проходить сертифікація. Тому необхідно провести сертифікацію робочих місць в лісгосподарських підприємствах, в тому числі - з питань охорони праці. Це необхідно для того, щоб збільшити конкурентоздатність нашої лісової сировини на міжнародному ринку лісу, а також знизити травматичний ризик працівників у лісгосподарській галузі, який ще і до сьогоднішнього дня залишається досить високим. Тому лісгосподарська сертифікація умов праці дасть можливість реально оцінити відповідність умов праці міжнародним сертифікаційним нормам, а також знизить рівень виробничої захворюваності і, як наслідок,

зменшить витрати з державного бюджету на виплату компенсацій по виробничих захворюваннях та втраті працездатності в лісгосподарських підприємствах.

Умови та методика досліджень. Для проведення сертифікації з питань охорони праці в лісовому господарстві, за основу було взято результати вже проведеної атестації робочих місць, а також спеціальної оцінки умов праці на лісосічних та лісокультурних роботах [2]. Крім цього, було проведено сертифікацію охорони праці посад працівників валочної бригади, які були атестовані згідно з діючими нормативними вимогами з питань охорони праці [1]. За вихідні дані було взято нормативи атестації робочих місць з охорони праці в лісгосподарських підприємствах, затверджених постановою Державного комітету лісового господарства України за № 559 від 02.06.2006 року, що діють і до сьогоднішнього дня.

Метою роботи було визначення концептуальних засад сертифікації робочих місць в лісовому господарстві при проведенні лісової сертифікації. При цьому використовувались методичні рекомендації з проведення лісової сертифікації [4].

Міжнародна сертифікація лісового господарства, в тому числі і умов праці в лісгосподарських підприємствах визначає вимірювання рівнів шкідливості виробничих факторів, що діють в зоні робочих місць при проведенні лісгосподарських операцій, небезпечних виробничих факторів, порівняння їх з міжнародними гігієнічними нормативами. Результатом проведення сертифікації лісового господарства є висновок міжнародних експертів про відповідність або перевищення вимірюваного виробничого фактора, визначення відповідності умов праці сертифікаційним вимогам, здійснення перевірки безпеки технологічного обладнання, повноти та якості забезпечення працівників спецодягом та спецвзуттям [5].

За результатами сертифікації робочих місць встановлюються особи, яким в обов'язковому порядку щорічно слід проходити медичні огляди, працівники, які повинні отримувати спецхарчування або матеріальну компенсацію на його придбання [3, 5].

Сертифікація робочих місць на сьогоднішній день є обов'язковою умовою при проходженні державної сертифікації лісових ресурсів, яка проходить на території України. Вона регулюється відповідно до Закону України «Про охорону праці» з урахуванням постанов про лісову сертифікацію, а також з урахуванням нормативно-правової бази Державного агентства лісових ресурсів України і покликана усунути правові недолки та уніфікувати лісове господарство України зі світовим лісовим господарством та міжнародним ринком лісової сировини [3, 7].

Результати досліджень. Сертифікація умов праці при проведенні лісової сертифікації - це комплекс заходів щодо ідентифікації та усунення шкідливих факторів виробничого середовища і трудового процесу в лісгосподарських підприємствах різних форм власності і оцінки рівня їх впливу на лісгосподарських працівників з урахуванням відхилення їх фактичних значень від встановлених міжнародних нормативів, та з урахуванням застосування засобів індивідуального та колективного захисту працівників. У цьому сертифікація схожа з атестацією робочих місць, але підходить до вирішення відповідних питань більш детально і порів-

нює отримані результати з міжнародними нормативними вимогами.

Працівник лісництва чи лісгоспу має право бути присутнім при проведенні сертифікації свого робочого місця і отримувати відповідні роз'яснення від експертів про відповідність чи невідповідність робочого місця або технологічного процесу міжнародним нормам лісового господарства. Після проведення сертифікації експертна група протягом 10 робочих днів у письмовій формі повинна ознайомити лісгосподарське підприємство з результатами сертифікації і вказати про виявлені недолки.

Обов'язки з організації та фінансування проведення сертифікації покладені на роботодавця. Він проводить її спільно зі спеціальною сертифікаційною комісією на підставі укладених з нею цивільно-правових угод. Лісгосподарські підприємства, яким дозволено проводити сертифікацію, заносяться до спеціального державного реєстру. Вони повинні відповідати певним вимогам:

- у статутних документах повинен бути відображений такий вид діяльності, як проведення лісової сертифікації;
- в організації повинно бути не менше п'яти експертів, що працюють за трудовим договором (на штатній основі) і мають сертифікат експерта на право виконання робіт по лісовій сертифікації;

Порядок допуску таких лісгосподарських підприємств до проведення лісової сертифікації, порядок призупинення і припинення діяльності встановлюється положенням про лісову сертифікацію, а також відповідним доповненням до Закону України «Про охорону праці».

Експертами організації, що проводять лісову сертифікацію можуть бути особи, які пройшли відповідну атестацію і отримали сертифікат експерта на право виконання робіт по лісовій сертифікації та сертифікації умов праці в лісгосподарській галузі. Експерти з лісової сертифікації повинні мати:

- 1) вищу лісгосподарську освіту;
- 2) додаткову професійну освіту, зміст програми якої передбачає вивчення питань професійної оцінки умов праці в лісовому господарстві в обсязі не менше ніж 102 години;
- 3) досвід практичної роботи в галузі лісового господарства, сертифікації або оцінки умов праці, в тому числі в галузі лісгосподарської атестації робочих місць за умовами праці, не менше п'яти років. Закон визначив перелік обов'язкових відомостей про експертів. Ці відомості розміщуються на офіційному сайті Державного агентства лісових ресурсів Украї-

ни в мережі Інтернет і повинні бути доступні для ознайомлення всім зацікавленим особам. Закон також визначив ряд умов, при яких лісогосподарські організації, що проводять сертифікацію або їх експерти не можуть проводити лісову сертифікацію на певних підприємствах:

- посадові особи органів державного нагляду, а також державної експертизи умов праці;
- організації, а також їх керівники, посадові особи та експерти, які є засновниками (учасниками) підприємств, на робочих місцях яких проводиться лісова сертифікація, або які знаходяться в близькій спорідненості з засновниками цих підприємств або з посадовими особами цих підприємств, які несуть відповідальність за організацію та проведення лісової сертифікації;
- організації, яка проводить лісову сертифікацію на своїх робочих місцях.

Для організації та проведення лісової сертифікації, в тому числі сертифікації робочих місць, роботодавець створює своїм наказом відповідну наглядову комісію з непарним числом членів і затверджує графік проведення сертифікації умов праці в лісогосподарському підприємстві.

До складу сертифікаційної комісії включають представників роботодавця, у тому числі спеціаліста з охорони праці, представників виборного органу первинної профспілкової організації чи іншого представницького органу працівників (при їх наявності). Комісію по сертифікації очолює роботодавець або його представник. Комісія, крім іншого, затверджує перелік робочих місць, на яких проводитиметься сертифікація умов праці і визначається їх відповідність міжнародним стандартам в рамках міжнародної сертифікації лісів. Періодичність проведення лісової сертифікації, в тому числі сертифікації робочих місць — не рідше одного разу на п'ять років. Позапланову сертифікацію проводять протягом шести місяців після настання таких подій:

- введення нових, не сертифікованих робочих місць;
- за приписом державного інспектора праці у зв'язку з виявленими порушеннями, що не відповідають вимогам сертифікації лісів;
- при зміні технологічного процесу, застосовуваних матеріалів, сировини, використуваних засобів індивідуального та колективного захисту, заміні виробничого устаткування, які здатні вплинути на рівень впливу шкідливих і (або) небезпечних виробничих факторів на працівників;
- нещасний випадок на робочому місці, виявлене професійне захворювання, причинами

якого став вплив на працівника шкідливих і (або) небезпечних виробничих факторів;

- пропозиції профспілкових організацій чи іншого представницького органу працівників.

Ідентифікація потенційно шкідливих і (або) небезпечних виробничих факторів - це процедура встановлення відповідності наявних на робочих місцях факторів виробничого середовища і трудового процесу, затверджених міжнародним класифікатором.

Якщо шкідливі і небезпечні виробничі фактори на робочому місці не будуть виявлені (ідентифіковані), то умови праці на даному місці визнаються комісією по сертифікації допустимими. При цьому дослідження і вимірювання шкідливих і небезпечних виробничих факторів не проводяться. Якщо в цей період на даному робочому місці не станеться нещасний випадок, чи не буде виявлено профзахворювання, то термін дії декларації про сертифікацію робочого місця вважається продовженим на наступні п'ять років. При настанні цих обставин проводиться позапланова сертифікація, а дія декларації припиняється.

Якщо шкідливі і небезпечні виробничі фактори на робочому місці будуть ідентифіковані (виявлені), то проводять їх дослідження і вимірювання, а декларацію подавати не треба. Ідентифікацію потенційно шкідливих і (або) небезпечних виробничих факторів не здійснюють відносно робочих місць в лісогосподарських підприємствах у випадках:

- працівників, професії, посади, спеціальності яких включені в списки, з урахуванням яких здійснюється дострокове призначення трудової пенсії по старості;
- працівникам, яким відповідно до нормативних правових актів надаються гарантії та компенсації за роботу із шкідливими і (або) небезпечними умовами праці;
- на яких за результатами раніше проведених сертифікацій робочих місць за умовами праці були встановлені шкідливі і (або) небезпечні умови праці.

Всі ідентифіковані шкідливі і небезпечні виробничі фактори підлягають дослідженням випробувальною лабораторією (центром), експертами та іншими працівниками організації, що проводить сертифікацію умов праці в лісогосподарському підприємстві.

При проведенні досліджень повинні застосовуватися атестовані в установленому порядку методи та методики вимірювань і відповідні їм засоби вимірювань, що пройшли повірку та внесені в державний інформаційний реєстр по забезпеченню єдності вимірювань. Результати

проведених досліджень і вимірювань оформляють сертифікаційними протоколами. За ним здійснюють віднесення умов праці на робочих місцях за ступенем шкідливості та (або) небезпеки до відповідних класів (підкласів) умов праці. Відповідні рішення оформляють комісією сертифікаційним протоколом.

Небезпечними умовами праці (4 клас) вважають такі, при яких рівні впливу на працівника шкідливих і (або) небезпечних виробничих факторів протягом робочого дня (зміни) або його частини здатні створити загрозу життю працівника з високим ризиком розвитку гострого професійного захворювання.

Результати проведення сертифікації умов праці в лісгосподарських підприємствах застосовують для:

- здійснення контролю за станом умов праці працівників та реалізації заходів щодо їх поліпшення;
- інформування працівників про умови праці, про існуючий ризик ушкодження їх здоров'я, про заходи щодо захисту від впливу шкідливих і небезпечних виробничих факторів, про які слід їм надавати гарантії і компенсації;
- забезпечення працівників засобами індивідуального захисту, а також обладнання робочих місць засобами колективного захисту;
- організації обов'язкових попередніх (при вступі на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників;
- встановлення додаткового тарифу страхових внесків до Пенсійного фонду України з урахуванням класу (підкласу) умов праці на робочому місці, розрахунку знижок (надбавок) до страхового тарифу на обов'язкове соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
- обґрунтування фінансування заходів щодо поліпшення умов і охорони праці, в тому числі за рахунок коштів соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
- оцінки рівнів професійних ризиків;
- вирішення питання про зв'язок захворювань працівників з впливом на них шкідливих і небезпечних виробничих факторів, а також для розслідування причин нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Результати сертифікації умов праці, під час проведення лісової сертифікації оформляють звітом за встановленою формою, який підписують усі члени сертифікаційної комісії та затверджує її голова. Роботодавець організовує

ознайомлення працівників з результатами проведення сертифікації на їхніх робочих місцях під розпис у строк не пізніше ніж 30 календарних днів з дня затвердження звіту.

У цей же термін він зобов'язаний розмістити на своєму офіційному сайті в мережі Інтернет (за наявності такого сайту) зведені дані про результати проведення лісової сертифікації в частині встановлення класів (підкласів) умов праці на робочих місцях і переліку заходів щодо поліпшення умов і охорони праці працівників, на робочих місцях яких проводилася лісова сертифікація.

Організація, що проводила лісову сертифікацію згідно з законодавством України, зобов'язана протягом 10 робочих днів з дня затвердження звіту про її проведення передати у ЕДБО результати проведення лісової сертифікації у формі електронного документа, підписаного електронним підписом. Такий документ величить досить великий перелік відомостей як щодо роботодавця, на робочих місцях якого проводилася сертифікація робочих місць, так і щодо організації, що проводила лісову сертифікацію.

Наприклад, щодо кожного робочого місця, на якому проводилася лісова сертифікація, передачі підлягають такі відомості:

- а) індивідуальний номер робочого місця;
- б) код професії працівника або працівників, зайнятих на даному робочому місці, відповідно до класифікації професій робітників, посад службовців і тарифних розрядів;
- в) страховий номер індивідуального особового рахунку працівника або працівників, зайнятих на даному робочому місці;
- г) чисельність працівників, зайнятих на даному робочому місці;
- д) клас (підклас) умов праці на даному робочому місці, а також клас (підклас) умов праці щодо кожного шкідливого і (або) небезпечних виробничих факторів із зазначенням їх найменування, одиниць їх вимірювання, вимірних значень, відповідних нормативів (гігієнічних нормативів) умов праці, тривалості впливу даних шкідливих і (або) небезпечних виробничих факторів на працівника;
- е) підставу для формування прав на дострокову трудову пенсію по старості (за наявності);
- ж) відомості про нещасні випадки, що відбулися за останні п'ять років на виробництві, та професійні захворювання, виявлені у працівників, зайнятих на даному робочому місці;
- з) відомості про якість результатів проведення сертифікації (відповідність чи невідпо-

відність результатів проведення сертифікації міжнародним вимогам щодо питань лісової сертифікації у разі проведення експертизи якості сертифікації).

Експертизу якості сертифікації умов праці здійснюють органи державної експертизи та сертифікації умов праці за поданнями територіальних органів інспекції праці, або за заявами працівників, професійних спілок, їх об'єднань, інших уповноважених працівниками представницьких органів, а також роботодавців, їх об'єднань, страховиків. Результати експертизи, яку проводив уповноважений орган, він в десятиденний термін передає в інформаційну систему обліку.

В якості перехідних положень встановлено, що організації, яким у встановленому порядку було дозволено проводити сертифікацію робочих місць, за наявності відповідного атестату мають юридичне право проводити сертифікацію до закінчення терміну дії цього сертифікату, але не пізніше ніж до 31 грудня 2018 р. включно.

За правовими нормативними вимогами порушення роботодавцями встановленого порядку проведення сертифікації умов праці на робочих місцях в лісгосподарських підприємствах пов'язаних зі шкідливими умовами праці, або її непроведення тягне за собою попередження або накладення адміністра-

тивного штрафу на посадових осіб та осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, в розмірі від 500 до 2000 гривень, а на юридичних осіб - від 7000 до 10 000 гривень.

Згідно з Законом України «Про охорону праці», порушення організацією, що проводила оцінку умов праці (сертифікацію умов праці згідно з постановою Кабінету Міністрів «Про проведення лісової сертифікації»), встановленого порядку її проведення тягне за собою накладення адміністративного штрафу на посадових осіб у розмірі від 3000 до 8000 гривень, на юридичних осіб - від 10000 до 15000 гривень. Для осіб, які раніше піддавалися адміністративному покаранню за аналогічне адміністративне правопорушення, санкції підвищуються: штраф для посадових осіб становить від 8000 до 10000 гривень. Можлива дискваліфікація на строк від 1 до 3 років; штраф для юридичних осіб - від 8000 до 10000 гривень, можливе адміністративне призупинення діяльності на строк до 3 років.

Кодекс України про адміністративні правопорушення передбачив і відповідальність експертів організацій, що проводили сертифікацію умов праці. За скоєння при її проведенні адміністративного правопорушення згідно зі ст. 14 вони несуть адміністративну відповідальність як посадові особи.

ВИСНОВКИ

Згідно з положенням «Про лісову сертифікацію», зазначені вище умови сертифікації робочих місць з питань охорони праці в лісгосподарських підприємствах повинні стати обов'язковими. Міжнародні вимоги лісової сертифікації вимагають обов'язкової сертифікації робочих місць в лісгосподарських підприємствах з метою зниження професійних захворювань, рівня травматизму, а в деяких

випадках і нещасних випадків на виробництві при проведенні лісгосподарських робіт. Лісова сертифікація, і, як її складова — сертифікація охорони праці в лісовому господарстві дасть змогу заощадити державний бюджет по виплатах компенсацій у разі втрати працездатності або професійного захворювання, а також приведе до збільшення продуктивності праці в лісгосподарському комплексі.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці. - К.: Каравела, 2004. - 408 с.
2. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці. Підручник - Львів: УАД, 2006 - 336 с.
3. Запорожець О. І., Протоерейський О. С., Франчук Г. М., Боровик І. М. Методика сертифікації лісового господарства. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 264 с.
4. Катренко Л. А., Кіт Ю. В., Пістун І. П. Лісова сертифікація: Навч. посіб. - Суми: Університетська книга, 2009. - 540 с.
5. Мігович Г. Г. Сильнодіючі отруйні речовини / Г. Г. Мігович та ін. - К.: Укртехногрупа, 2001. - 150 с.
6. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці в лісгосподарських підприємствах: Навч. посіб. - 4-те вид., допов. і перероб. - К.: Університет «Україна», 2009. - 295 с.
7. Серіков Я. О. Основи охорони праці: Навч. посіб. - Харків, ХНАМГ, 2007. - 227 с.